

tionem postea tractandam accommodare omnibus locis illius Concilii, possumus secundo respondere ex paulo antea dictis, quamvis imago adoretur eodem actu latriæ quo adoratur prototypum, tamen illum eundem actum esse latriam perfectam prout terminatur ad prototypum, prout vero terminatur ad imaginem non esse perfectam latriam, sed habere vim et rationem inferioris adorationis. Non quod hæc duæ rationes in illo actu secundum rem, seu ex natura rei distinguantur, sed tantum habitudine et præcise mentis; sæpe enim contingit eandem indivisibilem actionem respicere diversos terminos, et præcise conceptam per habitudinem ad unum vel alterum habere diversam rationem seu denominationem; sic eadem actio, prout est a Deo, est concursus primæ causæ; prout vero est a causa secunda, est efficientia ejus; sic etiam, licet beatus eadem indivisibili visione videat Deum et creaturas in Deo, nihilominus illa visio est beatitudo prout terminatur ad Deum, non vero prout terminatur ad creaturas; et similiter, juxta probabilem opinionem, quod possunt Deus et proximus diligere eodem indivisibili actu, talis actus, prout terminatur ad Deum, est amor super omnia, non vero prout terminatur ad proximum. Sic ergo, quamvis idem motus adorationis tendat ad prototypum in imagine, et ad imaginem propter prototypum, nihilominus ille actus respectu prototypi est proprie latria, quia illud respicit ut objectum summe excellens et per se adorabile, respectu vero imaginis non erit tam perfecta adoratio, sed inferior veneratio, quia illo eodem actu non adoratur ut summum objectum, sed ut aliquid ad illud pertinens coadoratur illi. Quæ responsio magis in sequente sectione declarabitur. Ex illa vero intelligitur, in re nullam esse diversitatem inter sententiam Concilii et D. Thomæ; nam D. Thomas solum consideravit unitatem motus seu actionis, et ideo dixit, eadem adoratione latriæ, qua colitur Christus, adorari imaginem ejus, quod verum est, quia est unus indivisibilis actus; hanc autem unitatem adorationis non prætermisit Concilium, ut vidimus; quia tamen illam unicam actionem aliter adoratur exemplar, et aliter imago, illud per se primo et propter se, hæc concomitanter et propter aliud, ideo adorationem illam sub nomine latriæ simpliciter dictæ retulit ad solum exemplar, respectu vero imaginis dicit esse inferiorem adorationem.

17. *Objection.*— Dices: ergo, saltem quoad modum loquendi, non est simpliciter asserendum, imaginem Christi esse adorandam latria, tum quia Concilium non ita loquitur, sed potius id negat; tum etiam quia illa adoratio, prout terminatur ad imaginem, non est latria; tum denique quia Sancti frequenter cum exclusione dicunt, solum Deum adorari latria. Respondetur, cum res jam constet, in usu vocum prudentia opus esse, ne possit sermo aut audientes in errorem inducere, aut scandalum aliquod gignere; et ideo attendenda est consuetudo et apprehensio, seu existimatio eorum coram quibus est sermo; nam in diversis sensibus utrumque potest affirmari vel negari, et uterque loquendi modus habet fundamentum in Concilio et usu Ecclesiæ. Et ideo inter sapientes recte loqui possumus, ut D. Thomas loquitur, imaginem Christi adorari latria, quia in re ipsa unicus est actus latriæ, quo ipsa cum exemplari colitur; et quia in hoc modo loquendi non significatur, adorationem illam habere perfectionem latriæ ex respectu ad imaginem, aut in imagine sistere, quatenus vere latria est, quod solum negavit Concilium; sed significatur adorationem latriæ complecti adorationem imaginis, quod verum est; sicut absolute verum est beatos videre creaturas visione beatifica, in quo non significatur illam visionem esse beatificam ex habitudine ad creaturas, sed solum visionem ipsam beatificam ad creaturas extendi. Unde, cum exclusive dicitur solum Deus adorari latria, tantum excluditur alia persona, ad quam possit per se primo illa adoratio terminari; non vero excluduntur concomitantia; sicut cum solus rex dicitur adorari honore regio, non excluduntur purpura, et alia quæ coadorari solent; sic ergo in præsentia non excluditur imago quæ cum suo exemplari coadoratur; nam revera usitatissimus modus illam adorandi, hujusmodi est, qui, quamvis a Theologis subtiliter explicetur, a rudi tamen et indocta plebe facilius exercetur. At vero pro concione ad plebem oportet cautissime et disertissime loqui, ut omnis erroris et idololatriæ occasio vitetur; et ideo satis erit docere populum, imagines non propter se, sed propter personas quas representant, in honore haberi, et in ipsis imaginibus personas ipsas adorari, absque subtiliori discussione.

18. *Hic sese auctor ab objectione vindicat.*— Propter hæc verba, et hanc responsionem, attribuit mihi quidam modernus auctor, quod

scripserim non esse prædicandum populo, imaginem Christi esse adorandam latria; et quod asseruerim D. Thomam non fuisse id concessurum, si VII Synodum legisset. Sed neutrum horum ex hactenus dictis colligi potest. Ecquidem D. Thom. ego valde probabile existimo, ipsum non vidisse VII Synodum, cum ejus mentionem non fecerit. Quod si vidisset, non mutasset quidem sententiam, nec fortasse loquendi modum, cum simpliciter verus sit; exposuisset tamen VII Synodum, suamque sententiam cum modo loquendi illius conciliasset. Quod vero ad concionandum coram plebe pertinet, non negamus veritatem hanc prædicandam esse populo, quantum ad ædificationem ejus pertinere potest; sed tamen, quia materia est lubrica et obscura, et in ea non solum sunt variæ Theologorum sententiæ, sed errores etiam misceri possunt, ideo dicimus coram plebe caute et diserte esse loquendum, et potius esse rem ipsam explicandam sub communibus terminis qui a plebe concipi possint, quam sub terminis scholasticis, qui vix intelligi valeant.

19. Ad aliud fundamentum ex ratione sumptum, jam responsum est, illo argumento recte concludi, imaginem per se solum non posse adorari illo cultu, qui exemplari secundum se debetur, non tamen probari non posse coadorari simul cum exemplari illo eodem cultu quo adoratur exemplar. Et quoad hoc nihil refert quod imago sit res distincta et inferior prototypo, aut quod esse repræsentativum secundum se sit inferioris rationis, quam verum esse repræsentatum; nam ob hanc causam ipsa imago inferiori quodam modo participat illam adorationem, seu ab illa attingitur; nam, licet adoratio una sit, non est necesse ut æqualiter cadat in omnia quæ per illa coadorantur; sicut eadem adoratione, qua sanctus homo colitur, adorantur corpus et anima, non tamen æque, sed magis anima quam corpus; sic ergo imago adoratur quidem una adoratione cum prototypo, non tamen æque ac prototypum. Atque hoc ipsum et nihil aliud probat confirmatio ibidem adjuncta, quod adoratio imaginis respectiva est, quod verum esse censeo, etiam de illa adoratione qua simul cum exemplari imago adoratur, quia imago nullo modo est adorabilis propter se, sed solum propter extrinsecam excellentiam. Neque inde necessario fit, adorationem imaginis esse distinctam ab illa qua directe adoratur exemplar, quia non repugnat eandem ado-

rationem esse respectivam et absolutam respectu diversorum; non enim dicitur formaliter absoluta et respectiva propter habitudinem ad aliquem terminum; sic enim omnis adoratio potest dici respectiva, quia respicit objectum adoratum, et excellentiam propter quam adoratur; sed ex parte objecti adorati, quod potest esse vel absolute et in se excellens, vel solum respiciens excellentiam quæ est in alio, dicitur absoluta adoratio, prout respicit objectum prioris rationis; respectiva vero, ut cadit in objectum quod solum adoratur propter extrinsecam excellentiam; fieri autem potest ut totum aliquod objectum adoretur ratione unius excellentiæ, quæ non æque insit omnibus partibus talis objecti, sed in una sit per se, in aliis tantum habitudine quadam; et talis adoratio respectu unius quasi partialis objecti dicitur absoluta, et respectu alterius respectiva.

20. *Ultimæ objectionis solutio.*— Unde ad ultimam objectionem, quæ directe procedit contra superiorem doctrinam, respondetur non solum Christum esse objectum talis adorationis, sed etiam imaginem sub illo objecto comprehendi. Cum autem ex hoc inferatur aliquam creaturam esse saltem partiale objectum adorationis latriæ, respondetur distinguendo consequens: aut enim intelligitur de objecto per se primo adorato, aut de objecto coadorato; de priori negatur sequela, ut ex dictis facile patet; de posteriori autem conceditur, quia, ut supra diximus, illa dictio exclusiva non excludit concomitantia. Neque est contra divinam reverentiam, imo est maxime consentaneum illi, ut cum ipso Deo adorarentur quæ illi conjuncta sunt per habitudinem ad ipsum; quomodo, servata proportionem, in superioribus dicebamus, humanitatem Christi adorari latria, quia conjuncta est Verbo, quod dignum est tali adoratione, quanquam humanitas, si præcise consideretur, non æque participet illam adorationem ac ipsa persona vel divinitas Verbi, quia semper manet creatura; sic ergo non repugnat creaturam adorari seu coadorari latria.

21. *Sacrificium imagini offerri non potest, et quare.*— Sed objicies: ergo eadem ratione poterit sacrificium imagini Christi offerri, saltem concomitanter seu simul cum Christo, quod est plane falsum; sequela patet, quia, si non posset imagini sacrificium offerri, maxime quia continet cultum latriæ; at hoc nullum est inconveniens, quia dictum est posse imaginem coadorari latria. Atque idem

argumentum fieri potest de cultu orationis, et similibus. Respondetur negando sequelam, nam, ut sumi potest ex doctrina Scoti, in 3, dist. 9, § ult., sunt quidam actus, qui præcise respiciunt personam intelligentem, ut talis est, per quos solum coluntur personæ ad quas diriguntur, non autem imagines, nec vestes, nec similia. Hinc Tridentinum Concilium, ses. 25. cum dixisset imagines esse adorandas, adjunxit: *Non quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda*, nam petitio et fiducia sunt ex illis actibus qui præcise respiciunt personam intelligentem. Unde, si aliquando videtur ad imaginem fundi oratio, ut in illis verbis Ecclesiæ: *O Crux, spes unica, auge piis justitiam*, etc., figuratus est sermo, nam oratio fit ad Crucifixum, qui nomine crucis invocatur, metonymice nominando continens pro contento; quo etiam fit ut simul aliquis honor ipsi cruci tribuatur; nam licet oratio, ut est petitio, proprie et vere non fiat nisi ad exemplar, tamen, ut est honor quidam, potest talibus verbis vel signis fieri coram aliqua imagine, ut simul intelligatur imago honorari; cultus enim vel adoratio latius patet, et extenditur ad omnem rem, cui homo venerationem aliquam exhibet. Quod declaratur exemplo, nam cum aliquis accedens ad Pontificem, genua flectens, et pedem deosculans, petit aliquid, petitio ad solam personam dirigitur, adoratio vero etiam ad vestem et calcem Pontificis terminatur. Atque eodem modo loquendum est de sacrificio; refertur enim ad divinam personam in recognitionem supremi dominii, et ideo sacrificium ut sic non potest cum imaginibus communicari, ut contra quosdam antiquos hæreticos docuerunt Iren., lib. 4, c. 24; Epiph., hæ. 27, 29 et 79; August., hæ. 7. Non repugnat autem ut actiones et cæremoniæ, quæ inter sacrificandum fiunt, in imaginum redundant; ad eum modum quo in VII Synodo, act. 7, dicitur, merito nos oblationibus suffituum et luminarium ad imagines reverenter accedere.

SECTIO V.

Utrum imago adorari possit, non adorato directe exemplari.

1. Supponimus id, quod est inter Catholicos certum et extra controversiam, imagines non posse adorari, nisi propter excellentiam exemplaris; nam in eis nihil est propter quod ipsæ sint adoratione dignæ; et hoc significavit

Concilium Tridentinum, cum, agens de adorandis imaginibus, dixit: *Non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ*. Quia vero duobus modis intelligi potest exemplar esse rationem adorandi imaginem, uno modo, tanquam rem per se primo adoratam illam adoratione qua adoratur imago, seu (ut dici solet) tanquam primum objectum quod, quem modum adorationis hactenus tractavimus; alio modo tantum ut rationem adorandi, seu ut objectum quo, et non ut rem formaliter ac directe adoratam; ideo nunc inquirimus an hic modus adorationis, qui excogitari potest, possit etiam licite et honeste exerceri.

2. *Prima sententia.*—Prima sententia est, hunc adorationis modum esse superstitiosum et illicitum. Quam sub his terminis non invenio apud antiquos Theologos, necesse tamen est ut ita opinentur omnes illi, qui negant imagines proprie adorari, etiam cum prototipo, sed tantum abusive, vel improprie, seu rememorative; nam, cum inficiuntur adorationem posse terminari ad imaginem in se ipsam, asserantque solum dici adorari, quia coram illa vel circa illam adoratur exemplar, ut unicum objectum quod adoratur, consequens est ut, cessante hac directa adoratione exemplaris, nulla possit manere imaginis adoratio, cum jam nec vera esse possit, neque abusiva. Hac ergo ratione tribui potest hæc opinio Holkoth, Durando, et Pico Mirandul. Simili modo Platina, et alii, qui fingunt solam externam actionem adorationis versari circa imaginem, non vero intentionem cultus et adorationis, necesse est doceant, non existente tali intentione adorationis circa exemplar, non posse adorationem circa imaginem exerceri, saltem honesto et rationabili modo. Nam, si fingamus aliquem deoscolari imaginem absque ulla prorsus intentione cultus, tam exemplaris quam imaginis, tantum ex simplici affectu osculandi vel genuflectendi, vix potest talis actio humana censi, aut, si humana sit, erit vana et otiosa, nisi sit etiam ficta et fallax; si vero id fiat ex intentione cultus circa imaginem, repugnat juxta hanc sententiam rectæ rationi, et ita censetur superstitiosa adoratio. Atque hoc modo defendunt mordicus hanc sententiam quidam moderni Theologi, tanta verborum exaggeratione, ut non solum superstitiosum, sed etiam stultum appellent talem adorationis modum, in quo rationalis creatura se subjicit creaturæ irrationali, illiusque

servam se exhibet. Ex aliis vero doctoribus, qui imaginem dicunt adorari cum prototipo, ita tamen ut ipsa etiam proprie adoretur, illi videntur huic sententiæ favere, qui nullum alium modum adorandi imaginem declarant, nisi per eandem adorationem cum prototipo. Et hoc modo videntur favere huic opinioni D. Thomas et fere omnes Thomistæ, maxime Capreolus, in 3, d. 9, in solut. ad 3 cont. 2 concl.; et idem sentit D. Bonaventura ibi, nam cum in rebus aliis sacris talem modum cultus admittere videatur, de imaginibus id negat. Alensis vero, Richardus et alii eodem modo favent quo D. Thomas, quorum auctoritas, licet in hac parte, negativa tantum videatur, scilicet, quia talis actionis mentionem non fecerunt, tamen si rationes eorum spectentur, videntur non solum tacere, sed etiam excludere et negare hunc adorationis modum. Atque idem argumentandi modus sumi potest ex Conciliis et Patribus.

3. *Rationes pro sententia proposita.*—Probatur ergo primo hæc sententia, nam Concilia cum docent vel definiunt imagines esse adorandas, totam rationem et modum hujus adorationis in eo ponunt, quod exemplaria in eis adorantur, seu quod earum adoratio transit ad exemplaria; ergo absque hac transitione (ut sic dicam) nulla est recta imaginis adoratio; fit autem transitus ad exemplar, quando in illud dirigitur adoratio tanquam in objectum primario adoratum; tunc enim vere dicitur in imagine adorari. Antecedens patet ex Concilio Trid., ses. 25, ubi, cum dixisset imagines esse adorandas, non propter aliquod numen quod in se habeant, subdit: *Sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa quæ illæ representant*; et declarans amplius hanc relationem, subjungit, *ita ut per imagines quas osculamur, et coram quibus procumbimus, Christum adoremus, et Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt*. Quæ definitio, cum sit doctrinalis, habet vim universalis propositionis, id est, omnem honestam adorationem imaginis esse hujusmodi, et consequenter excluditur omnis alia adoratio, per quam exemplar dicto modo non adoretur. Et (quod amplius est) statim hoc modo declarat superiorum Conciliorum definitiones, dicens: *Id, quod Conciliorum, præsertim vero II Nicænæ Synodi, decretis, contra imaginum oppugnatores est sancitum*. Quocirca in eodem sensu accipienda est definitio VII Synodi, act. 7, in Definit. fidei; ubi, cum dixisset venerandas imagines retinendas esse, subdit

Concilium: *Quo, scilicet, per hanc imaginum p'ctarum inspectionem omnes, qui contemplantur, ad prototyporum memoriam et recordationem et desiderium veniant, illisque (id est imaginibus) salutationem et honorariam adorationem exhibeant, non, secundum fidem nostram, veram latrariam; et infra, hunc honorem declarans, subdit: Imaginis enim honor in prototypum resultat, et qui adorat imaginem, in ea adoratur quoque descriptum argumentum*. Ubi ponderanda est illa conjunctio, seu particula, *quoque*; nam, sicut ex illa superius colligebamus, quando adoratur prototypum, coadorari imaginem, ita hic recte colligi potest, quoties adoratur imago, in ea adorari descriptum argumentum, id est, exemplar. Huc etiam accedit doctrina Concilii Senonensis, in Decretis fidei, c. 14, quæ sic habet: *Neque, dum Catholicus quispiam sanctam Christi veneratur imaginem, aliquod numen illi subesse putat, aut quasi Deum colit, sed ob recordationem Filii Dei, ut in ejus amore recalescat, cujus imaginem videre desiderat. Et nos quidem, non quasi ante divinitatem, ante imaginem prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem, aut passum, aut in throno sedentem recordamur*. Difficilius loquitur Concilium Moguntinum, c. 41, dicens: *Pastores nostri populum accurate moneant, imagines non ad id proponi, ut adoremus aut colamus eas (scilicet, per se solas et absque exemplaribus). Sed ut quod adorare aut colere, aut quarum rerum utiliter meminisse debemus, per imagines recordemur*.

4. Secundo afferuntur, pro hac sententia, varia Patrum testimonia, quorum verba referre prolixum esset et inutile, tum quia potissima eorum in VII Synodo referuntur, et ex parte allata sunt a nobis sectione præcedenti; tum etiam quia in re nil aliud continent, quam quod in verbis Concilii Tridentini et in definitione VII Synodi continetur, scilicet, quod in imaginibus exemplaria adoramus, non in tabulis et coloribus honorem constituentibus, sed illorum prædicantes gloriam, quos imagines referunt, ut ait Adrianus Papa, in epist. ad Constantinum et Irenem, relata in secund. act. VII Synodi, ubi aliis testimoniis et rationibus hoc confirmat. Et in act. 3 similia habet Theodorus, Patriarcha Hierosolymitanus, ubi adducit testimonium Basilii supra tractatum; et act. 4, est egregium testimonium Germani, Patriarchæ Constant. Et hoc etiam confirmat, quod sæpe ab his Patribus dicitur, imaginibus exhiberi honorem per recordationem et memoriam

exemplarium, nimirum quia honor ipsorum non potest secerni, quando imagines coluntur, ut videre licet in citatis locis, et in verbis Epiphani, quæ act. 6, t. 2, habentur, et referuntur in c. Venerab., de Cons., dist. 3, ubi in summa dicitur, licet in recordationem et memoriam prototyporum honorifice adrentur imagines, non tamen ob id illis latria exhibetur. Rursus est frequens alia locutio, quæ hoc magis declarare videtur, scilicet, imaginum adorationem non contineri intra ipsas, sed ad eos transire quos representant. Sic loquitur Photius Patriarcha in libris de septem Synodis, circa septimam, cujus illa sunt verba notanda: *Neque enim in illis* (scilicet imaginibus) *consistimus, honoremque et adorationem concludimus, neque ad alios diversos et varios fines distrahimur, sed per diversum et singularem ipsorum cultum et adorationem, quæ cernitur, sacra, convenientique, ac minime divisa ratione animos nostros ad invisibilem illam, singularemque unicam divinitatem dirigimus.* Et Basilius, citatus sectione præcedenti, ideo dicit imaginis et imperatoris unam esse adorationem, et non dividi imperium, quia imaginis honor ad exemplar transit. Quod etiam dixit Damascenus, l. 4 de Fide, c. 17, et l. 4, c. 12, et orat. 1 et 3, de Imaginibus; et hoc postremo loco citans Athanasium addit exclusionem seu negationem alterius adorationis, dicens: *Quemadmodum Jacob cum esset e vita discessurus, fastigium virgæ Joseph adoravit, non virgam ipsam honoratus, sed eum qui virgam tenebat, ita nos Christiani non alia ratione imagines colimus, nisi quemadmodum etiam cum filios nostros et patres osculamur, ut animi nostri desiderium indicemus.* Sic etiam Leontius, Dialog. 5, cit. in VII Synodo, act. 4: *Manifestum est* (inquit) *quod Jacob lignum non adoravit, sed per lignum Joseph, quemadmodum nos per crucem Christum.* Eadem est sententia August., l. 3 de Doctr. Christ., c. 9, ubi in universum loquens de signis sacris ait, veros Dei cultores non debere in eis sistere, sed ad signata transire. Et Gregorius, lib. 7, epist. 53 et 109, simpliciter explicat hanc adorationem imaginis per recordationem, ita ut tota ad prototypum tendat; et hoc sensu, l. 9, ep. 9, negat adorandas esse imagines, scilicet, nisi in eis Deus aut Sancti adorentur, et eodem modo loquitur Hieronymus, Dan. 3.

5. Tertio argumentor ratione, applicando illam qua D. Thomas hic usus est: idem est motus in imaginem, et in id cujus est imago,

ex quo principio D. Thomas sic colligit. Dupliciter potest considerari imago. Uno modo, ut res quædam, et ut sic, alius est motus in ipsam quam in rem representatam, sub hac tamen ratione non est imago digna aliqua adoratione, cum sit res inanimata; alio modo consideratur imago formaliter ut imago est, id est ut refert in actu exercito ipsum exemplar, et sub hac tantum ratione adoratur; at vero sub hac consideratione non solum potest esse unus atque idem motus adorationis imaginis et prototypi, sed etiam necesse est ut sit unus, quia non potest imago considerari ut relata ad prototypum, quin adoratio, quæ in illam ut sic tendit, terminetur ad prototypum. Secundo, imago est res inanimata; ergo non est adorabilis sola sine exemplari. Probatur consequentia, quia res inanimata non est capax honoris, neque adorationis, per se solam sine consortio alicujus rei rationalis, tum quia honor referri debet ad rem intelligentem, alioqui vanus est; tum quia adoratio non potest rationabiliter tribui nisi superiori alicui, ut superior est; res autem irrationalis per se sola semper est inferior homine.

6. Dices, rem irrationalem solam non esse propter se adorabilem, nihilominus tamen adorari posse propter extrinsecam excellentiam. Sed contra hoc obstant duo. Primum est, quia vel illa extrinseca excellentia confert imagini aliquam dignitatem, qua faciat eam homine superiorem, vel non confert. Primum dici non potest absque stulto errore. Si autem dicatur secundum, ergo illa extrinseca excellentia nihil confert, ut imago per se solam digne possit ab homine adorari. Quomodo enim potest fieri, ut homo sese submittat et serviat rei inanimatæ propter extrinsecam excellentiam? Secundum est, quia, vel excellentia prototypi est tantum remota ratio adorandi imaginem, et sic oportebit aliquam aliam propinquam rationem in ipsa imagine quærere; vel est proxima ratio, et sic necesse est ut per illum actum per se primo ac principaliter ipsum exemplar adoretur, quia non potest esse proxima ratio adorandi, nisi in quantum ipsum est quod præcipue ac primario adoratur.

7. Atque hinc sumitur confirmatio supra tacta, quia, si rectam intentionem adorantis spectemus, illa revera non est adorandi imaginem, sed exercendi circa illam talem actionem externam, ut hoc modo per ipsam exemplar adoret; ergo, seclusa adoratione exem-

plaris, nulla relinquitur honesta ratio adorandi imaginem, seu (quod idem est) serviendi rei inanimatæ.

8. Tertia ratio sit, quia adoratio est actus religionis; religio autem non potest exercere actus suos circa res mere irracionales, sed necesse est ut ad aliquam rem rationalem omnem suum actum præcipue dirigat; ergo idem est de actu adorationis; ergo non potest illum exercere circa imaginem inanimatam, nisi principaliter eum dirigat in rationale exemplar per imaginem representatum. Minor declaratur (cætera enim satis nota sunt), quia religio est pars potentialis justitiæ, cum qua in eo convenit quod ad alterum ordinatur, et suo modo ei debitum reddit; sicut ergo justitia non ordinat actus suos, nec reddit debitum nisi personæ rationis capaci, cui faciat æqualitatem, et contractum aliquem ineat, vel debitum solvat; hæc enim sunt munera justitiæ, quæ circa rem irrationalem intelligi non possunt; ita etiam religio semper operatur circa alterum, qui sit rationalis persona; ergo hoc ipsum necesse est in imaginum adoratione servari; ita ut, qui decenter tractat imaginem, vel quovis modo eam veneratur, totum hoc faciat, ut rei in illa representatæ debitum cultum seu observantiam præstet; alioqui non exercet actum religionis vel dulciæ.

9. Quarta ratio sumi potest a contrario, nam qui irreverenter tractat imaginem, primo ac per se non peccat in imaginem, sed in personam representatam; ergo idem dicendum est de adoratione; nam oppositorum eadem ratio est. Totumque argumentum, tam antecedens, quam illatio, sumitur ex Adriano Papa in scripto Imaginum, cap. 8; et ex Athanasio citato in 4 act. VII Synodi; et Damasceno, dicta orat. 3 de imaginibus.

10. *Secunda sententia.*—*Approbatum secundam sententiam.*—Secunda sententia est, licet verum sit imagines non posse adorari nisi propter exemplar, nihilominus in se ac proprie adorari posse, non adorato directe, et ut quod, ipso exemplari. Hanc sententiam tenent imprimis omnes auctores, qui negant imagines posse adorari proprie eadem adoratione qua adoratur exemplar, et alias docent imagines adorari proprie aliquo cultu, tam externo quam interno, seu ex speciali intentione cultus illis accommodati. Ita opinantur Catherinus et Ayala; Gabriel etiam, quem Corduba sequitur, magis in hanc partem inclinatur; censet enim probabile, adorationem imaginis posse

fieri eodem actu interno quo per se primo ac proprie adoratur prototypum; tamen etiam existimat probabile, vel probabilius, adorationem imaginis externam procedere ex diverso actu interno. Ex quo manifeste inferitur (quamvis ipse aperte non declaret) posse unum actum internum separari ab alio, et adorationem imaginis exerceri ex illo actu interno, qui ad illam dirigitur, quamvis simul non exerceatur alia intentio directe ac per se colendi prototypum; non enim habent per se necessariam dependentiam aut connexionem, ut magis infra constabit. Ex auctoribus vero, qui admittunt posse imagines adorari cum prototypis, tenent nihilominus posse sine illis alio genere cultus adorari, Sanderus, l. 2 de Imag., c. ult.; et Albertus Pighius, l. 8 cont. Erasmus; et Bellarm., l. 2 de Imaginib., c. 21 et 25; ex antiquioribus vero Scholasticis nihil certum in hac re colligi potest, uno vel altero excepto; nam verba eorum æquivoca sunt, ut ex dicendis constabit; multum vero favent omnibus, qui dicunt imaginem esse verum objectum adorationis, quamvis partiale, ut Capreol., et Ferrar., et Major, qui etiam admittit adorationem respectivam imaginis. Palud. etiam, dicens esse absurdum principium, nihil irrationale esse adorandum in se, destruit totum fundamentum contrariæ sententiæ. Atque hæc opinio vera est, et tam certa quam est certum imagines non abusive tantum et improprie, sed vere ac proprie adorari. Et, quia de hujus posterioris propositionis veritate ac fundamento satis a nobis dictum est in sect. 3, hic solum curabimus demonstrare hujus illationis necessitatem; quam existimo adeo esse evidentem, ut qui sinistre senserit de sententia Durandi, asserentis imaginem tantum abusive adorari, aut de sententia aliorum (quæ in re eadem est) dicentium, circa imagines versari tantum actionem externam adorationis, non tamen ad eas dirigi ullo modo intentionem cultus, non possit negare aliquam adorationem imaginis esse possibilem et licitam, quæ ipsum exemplar non comprehendat tanquam objectum per se primo adoratum. Duo igitur ex prædicto fundamento a nobis ostendenda sunt. Primum, hoc genus adorationis esse possibile. Secundum, esse licitum.

11. Primum probatur ex generali modo operandi nostræ voluntatis et intellectus nam potest quælibet ex his facultatibus tendere in aliquod materiale objectum propter aliud ut quo, seu ut formale, etiam si act